

УДК 338.2

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ<https://orcid.org/0000-0002-3098-0105>**Череп Олександр Григорович**, д. е. н., доцент, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, cherep2508@gmail.com, +380951010381**Cherep Oleksandr**, Ph. D. in Economics, Associated professor, Zaporizhzhia National University, m. Zaporizhzhia***O. Cherep. Improvement of the Innovative Activity Economic Mechanism of Industrial Enterprises.***

In the article the existing organizational and economic mechanisms of management of innovation activity are considered. Their advantages and disadvantages are highlighted. The economic mechanism of the innovative activity of an industrial enterprise is improved, which, unlike existing ones, is a complex, separate, adapted, dynamic system based on economic, financial, technological, production, marketing, legislative instruments that influence the implementation of the IA, includes information, social, the ecological component, contains functions, principles, methods, depends on the implementation of the process of managing the activities of the enterprise, the use of technological developments, innovations and allows regulatory Engage in economic relations between business entities on the condition of interaction between subjects and objects of the IA, taking into account the influence of the factors of influence on the development of EM, the development of the IA, and allows to create, use, disseminate innovative developments, improve the IA, obtain a cumulative economic effect, and is also a regulated and developed way of conducting an IA that aims to achieve the established goal on the basis of the implementation of the IA strategy in accordance with defined conditions of activity and innovation development not only of enterprises but also of society, considering the influence of competitive environment and interacts with management methods and innovations are part of the mechanism of economic enterprise.

Differentiated economic mechanism from organizational - aimed at achieving goals by regulating financial, industrial, technological, innovation, marketing activities, management development of the enterprise and does not include planning, organization, motivation, development of IA strategies, identification of ownership forms, implementation of measures to improve the security of the enterprise resources, methods and methods for making decisions on the implementation of the IA and their implementation.

Череп О. Г. Удосконалення економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств.

У статті розглянуто існуючі організаційно-економічні механізми управління інноваційною діяльністю. Виділено їх переваги та недоліки. Удосконалено економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства, який, на відміну від існуючих, є складною відокремленою, адаптованою, динамічною системою, яка базується на економічних, фінансових, технологічних, виробничих, маркетингових, законодавчих інструментах, що впливають на здійснення ІД, включає інформаційну, соціальну, екологічну складову, містить функції, принципи, методи, залежить від здійснення процесу управління діяльністю підприємства, використання технологічних розробок, інновацій та дозволяє регулювати економічні відносини між суб'єктами господарювання за умови взаємодії суб'єктів та об'єктів ІД, врахування дії факторів впливу на розробку ЕМ, розвиток ІД та дає змогу створити, використати, розповсюдити інноваційні розробки, покращити ІД, отримати сукупний економічний ефект, а також є регульованим та розвинутим способом проведення ІД, який спрямований на досягнення сформованої мети на підставі реалізації стратегії ІД відповідно до визначених умов діяльності та інноваційного розвитку не лише підприємства, але й суспільства, враховує вплив конкурентного середовища та взаємодіє з методами управління інноваціями і є складовою господарського механізму підприємства.

Визначено відмінність економічного механізму від організаційного – спрямований на досягнення цілей шляхом регулювання фінансової, виробничої, технологічної, інноваційної, маркетингової діяльності, управління розвитком підприємства та не охоплює планування, організацію, мотивацію, розробку стратегій ІД, визначення форм власності, здійснення заходів щодо покращення забезпеченості підприємства ресурсами, методи і способи прийняття рішень ІД та їх реалізації.

Череп А. Г. Совершенствование экономического механизма инновационной деятельности промышленных предприятий.

В статье рассмотрены существующие организационно-экономические механизмы управления инновационной деятельностью. Выделены их преимущества и недостатки. Усовершенствован

экономический механизм инновационной деятельности промышленного предприятия, который, в отличие от существующих, является сложной отделенной, адаптированной, динамичной системой, основанной на экономических, финансовых, технологических, производственных, маркетинговых, законодательных инструментах, влияющих на осуществление ИД, включая информационную, социальную, экологическую составляющую, содержит функции, принципы, методы, зависит от осуществления процесса управления деятельностью предприятия, использования технологических разработок, инноваций и позволяет регулировать экономические отношения между субъектами хозяйствования при условии взаимодействия субъектов и объектов ИД, учитывая действие факторов влияния на разработку ЭМ, развитие ИД и позволяет создать, использовать, распространить инновационные разработки, улучшить ИД, получить совокупный экономический эффект, а также является регулируемым и развитым способом проведения ИД, который направлен на достижение поставленной цели на основании реализации стратегии ИД в соответствии с определенными условиями деятельности и инновационного развития не только предприятия, но и общества, учитывает влияние конкурентной среды и взаимодействует с методами управления инновациями и является составной хозяйственного механизма предприятия.

Определено отличие экономического механизма от организационного - направлен на достижение целей путем регулирования финансовой, производственной, технологической, инновационной, маркетинговой деятельности, управления развитием предприятия и не охватывает планирование, организацию, мотивацию, разработку стратегий ИД, определение форм собственности, осуществление мероприятий по улучшению обеспеченности предприятия ресурсами, методы и способы принятия решений ИД и их реализации.

Постановка проблеми. Проведення інноваційної політики на підприємстві дозволить проаналізувати ефективність існуючих інноваційних технологій, виготовити новий товар, оцінити потреби споживачів, дослідити сформований попит, сприяти реалізації продукції, встановити рівень інноваційного потенціалу. В свою чергу, формування економічного механізму ІД є передумовою інноваційного розвитку в контексті підвищення ефективності ІД, показників діяльності, впровадження інновацій, виготовлення продукції, управління економічним розвитком. Обґрунтоване використання в діяльності підприємств економічного механізму ІД забезпечить наступне: застосування системи страхування ризиків ІД; система підвищення кваліфікації працівників та обмін досвідом; регулювання рівня цін на промислові вироби; взаємодія держави з підприємствами з приводу покращення ІД; просування товару та рекламні заходи; фінансування проведення науково-дослідних робіт, впровадження розробок, виготовлення продукції з новими властивостями; раціональність розподілу ресурсів; задоволення інтересів учасників ІД; тривалий період використання ЕМ; захист від факторів внутрішнього середовища.

Тому, розробка та подальше використання економічного механізму ІД промислових підприємств є важливим завданням не лише для окремих суб'єктів господарювання, але й для регіону, країни, що свідчить про необхідність інноваційного розвитку, використання досвіду зарубіжних країн, освоєння нововведень, застосування ресурсного потенціалу, розробки програм залучення інновацій на всіх рівнях функціонування, фінансової підтримки ІД, оцінки довгострокових перспектив діяльності, діагностики впливу ризиків та можливих напрямів ІД (Череп та ін., 2010b).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість вітчизняних вчених зосереджують увагу на вивченні питань побудови, формування, використання організаційно-економічного механізму ІД, економічного механізму управління інноваційним процесом, управління ІД, механізму зростання прибутковості, визначенні проблем щодо їх впровадження на різних підприємствах, але розвиток економічного механізму ІД на промислових підприємствах залишається не достатньо вивченим. Серед науковців вагомий внесок у дослідження складових організаційно-економічного механізму ІД здійснили: Бреус С.В., Дідченко О.І. та Костомаха О.М., Долгошея Н.О., Кирик О.А., Кіпіоро І.М., Коваль А.А., Микитюк П.П., Сенів Б.Г., Мірошніченко О.Ю., Карюк В.І., Савченко О.В., Соловійов В.П., Славута О.Ю., Турило А.А., Черепанова В.О., Тивончук С.О., Тивончук Я.О., Кіпіоро І.М.

Мета статті – проаналізувати існуючі організаційно-економічні механізми управління інноваційною діяльністю, чітко виділити при цьому відмінні риси

організаційно-економічних та економічних механізмів. Враховуючи результати аналізу, удосконалити економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства.

Результати дослідження. У своєму дослідженні Черепанова В.О. [1, с. 21-23] проаналізувала сутність економічного механізму інноваційного розвитку та процес його формування. В дослідженні економічний механізм інноваційного розвитку розглядався як складова частина господарського механізму та використання якого відбувалося шляхом застосування методів управління з метою активізації роботи персоналу, прискорення впровадження інноваційних технологій (рис. 1).

Серед елементів механізму було визначено: процес управління, забезпечення інформацією, фінансами, матеріалами, технологією, планування та організація діяльності, доцільність залучення інновацій. Серед підсистем механізму вагому роль мають: контроль за розвитком підприємства; стимулювання персоналу; наявність фінансів; інформаційне середовище; прогнозування інноваційного розвитку. Недоліком даного підходу є неврахування в економічному механізмі дії ризиків, невизначеності подальшого розвитку, змінності цілей діяльності підприємства.

Рис. 1. Складові економічного механізму інноваційного розвитку

Примітка: побудовано автором на основі (Ілляшенко та Росохата, 2015; Черепанова, 2012, с. 21-23)

Зовсім протилежного підходу дотримувалися Ілляшенко Н. С. та Росохата А. С. [2], які при побудові організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку врахували процес прогнозування інноваційного розвитку та визначили необхідність управління ним. Особливістю даного механізму є врахування організаційних та економічних важелів, здійснення управління інноваційним розвитком, що дозволяє покращити діяльність підприємства, сформувати конкурентні переваги, підвищити інноваційний потенціал. До основних елементів механізму було віднесено (рис. 1): підсистему інформаційного забезпечення (фактори зовнішнього і внутрішнього середовища); керуюча підсистема (власники підприємства, які здійснюють планування, організацію, мотивацію, контроль ІД); керована підсистема (визначення напрямів

інноваційного розвитку); підсистема цілей (формування завдань, визначення місії); підсистема прогнозування напрямів інноваційного розвитку (принципи, функції, етапи реалізації, формування рекомендацій, прийняття рішень щодо інноваційного розвитку); функціональна підсистема (маркетинг, організація ІД, планування, прогнозування); контролінг. Перевагою проаналізованого механізму, на нашу думку, є використання підсистем управління, функцій та принципів, здійснення прогнозування перспектив інноваційного розвитку, злагодженість роботи всіх елементів, врахування впливу факторів оточуючого середовища.

Тивончук С. О., Тивончук Я. О. розробили підходи до формування механізму активізації інноваційного розвитку підприємства, який дозволить подолати технологічне відставання, впровадити інновації у виробництво, організувати інноваційну діяльність (рис. 2).

Рис. 2. Складові організаційно-економічного механізму активізації інноваційного розвитку

Примітка: побудовано автором на основі (Тивончук та Тивончук, 2013, с. 101-104)

Авторами було розглянуто етапи підвищення ефективності використання інновацій як передумови покращення інноваційного розвитку, серед яких: доцільність залучення інновацій; збір та обробка інформації про існуючі нововведення; аналіз забезпеченості ресурсами, визначення впливу факторів оточуючого середовища, визначення ринків збуту продукції; реалізація інноваційної стратегії, використання інновацій; здійснення контролю, оцінка результатів. Серед елементів механізму було визначено: об'єкти, суб'єкти; державне управління; підприємницькі структури; партнерство; функції (планування, організація, мотивація, контроль); методи (страхування, кредитування, коригування цін, державний контроль, податковий тиск); фактори, що сприяють інноваційному розвитку; напрями використання механізму; законодавча база; інструменти впровадження механізму. Впровадження механізму сприятиме активізації інноваційної діяльності, виготовленню інноваційної продукції відповідно до потреб споживача, налагодженню партнерських взаємовідносин підприємства, але авторами не відображено вибір інноваційних стратегій, процес їх реалізації та доцільність прогнозування результатів інноваційного розвитку.

Досить цікавого підходу щодо розробки економічного механізму ІД дотримувалася Кирик О. А. [4, с. 75-76], яка розглядала його як сукупність методів, принципів, засобів, яких слід дотримуватися при здійсненні інноваційної діяльності, що дозволяє покращити інноваційний розвиток, впровадити інноваційні технології з метою задоволення потреб споживачів, зміцнення конкурентних позицій на ринку (рис. 3).

До складових економічного механізму було включено: функції, принципи, методи, інтереси, елементи. Серед елементів економічного механізму ІД визначено: фінансування інноваційного розвитку; управління інноваціями; маркетинг; державна підтримка; пошук інновацій; використання інновацій; розробка інноваційного проекту. Відзначимо, що використання економічного механізму дозволить адаптувати ІД до мінливості факторів зовнішнього середовища, задовольнити потреби власників підприємства, використати інноваційну стратегію, приймати ефективні інноваційні рішення. Недоліком проаналізованого підходу є неврахування при побудові механізму етапу прогнозування інноваційного розвитку, здійснення державного контролю за ІД, використання інструментів реалізації механізму.

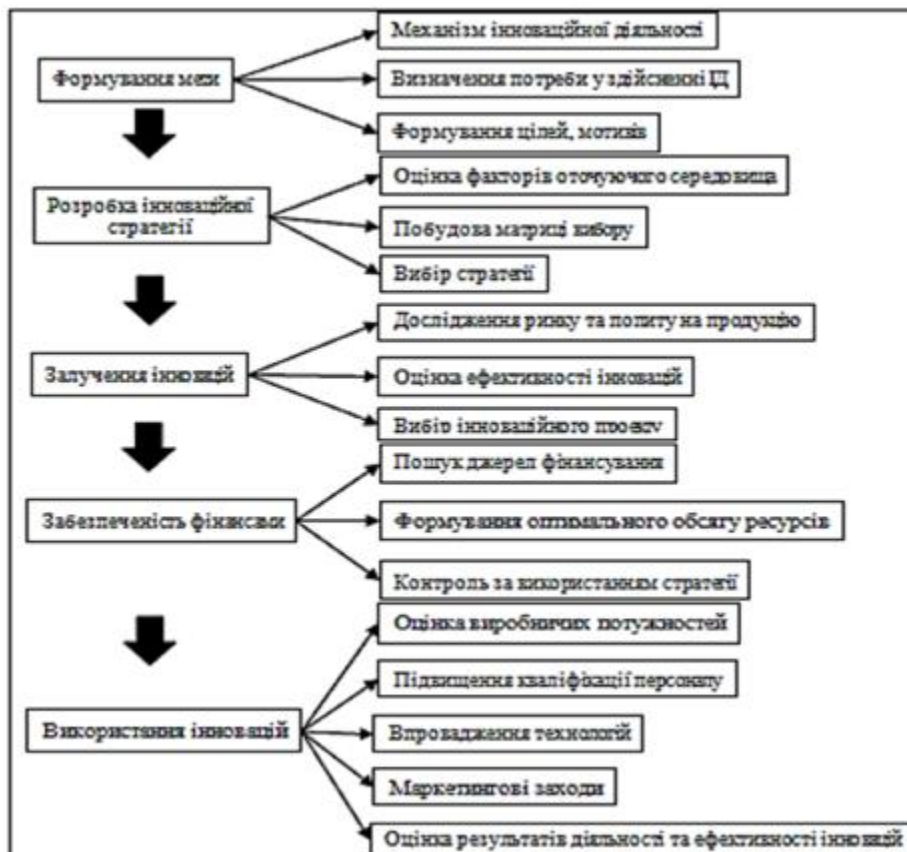

Рис. 3. Схема побудови економічного механізму інноваційної діяльності
Примітка: побудовано автором на основі (Кирик, 2015b, с. 75-76)

Інший автор, Кіпіоро І. М. [5, с. 46-48], запропонувала модель побудови організаційно-економічного механізму інвестиційно-інноваційного розвитку, яка ґрунтується на використанні методів, важелів, інструментів, організаційних та економічних принципів, коригуванні напрямів розвитку з метою отримання позитивних результатів діяльності. В основу організаційно-економічного механізму покладено чотири блоки, а саме: оцінка перспектив розвитку ІД (аналіз рівня інвестиційної активності підприємства, дослідження зовнішнього середовища впливу на ІД, оцінка забезпеченості ресурсами, встановлення перспектив інноваційного розвитку, розрахунок ефективності ІД); використання інструментів (страхування, податкові зобов'язання, законодавча база, мотивація, маркетинг, ціноутворення, прогнозування, фінансова допомога); забезпеченість інвестиціями (позикові кошти, інвестиційні ресурси, власні ресурси, субсидії); функціональне призначення (корегування механізму, контроль за інноваційним розвитком, використання принципів, аналіз динаміки інвестиційно-інноваційної діяльності). Перевагою даного підходу є можливість підвищення конкурентоспроможності підприємства, модернізація виробництва, підвищення розвитку ІД.

На підставі узагальнення підходів вчених, було з'ясовано, що відсутній ефективний механізм розвитку ІД та існуючі механізми є неідеальними для промислових підприємств. В проаналізованих організаційно-економічних механізмах ІД не визначено доцільність формування економічного механізму як окремої складової господарського механізму, розмежування організаційного та економічного механізмів, цільову спрямованість механізму та очікуваний економічний ефект, досягненню якого має сприяти застосування ЕМ, не відображено підсистеми формування та використання механізму, інвестиційну спрямованість та послідовність впровадження в практичну діяльність промислових підприємств і тому нами було доповнено економічний механізм ІД [6, с. 6-7].

Отже, удосконалено економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства, який, на відміну від існуючих, є складною відокремленою, адаптованою, динамічною системою, яка базується на економічних, фінансових, технологічних, виробничих, маркетингових, законодавчих інструментах, що впливають на здійснення ІД, включає інформаційну, соціальну, екологічну складову, містить функції, принципи, методи, залежить від здійснення процесу управління діяльністю підприємства, використання технологічних розробок, інновацій та дозволяє регулювати економічні відносини між суб'єктами господарювання за умови взаємодії суб'єктів та об'єктів ІД, врахування дії факторів впливу на розробку ЕМ, розвиток ІД та дає змогу створити, використати, розповсюдити інноваційні розробки, покращити ІД, отримати сукупний економічний ефект, а також є регульованим та розвинутим способом проведення ІД, який спрямований на досягнення сформованої мети на підставі реалізації стратегії ІД відповідно до визначених умов діяльності та інноваційного розвитку не лише підприємства, але й суспільства, враховує вплив конкурентного середовища та взаємодіє з методами управління інноваціями і є складовою господарського механізму підприємства.

Зауважимо, що відмінністю економічного механізму від організаційного є те, що він спрямований на досягнення цілей шляхом регулювання фінансової, виробничої, технологічної, інноваційної, маркетингової діяльності, управління розвитком підприємства та не охоплює планування, організацію, мотивацію, розробку стратегій ІД, визначення форм власності, здійснення заходів щодо покращення забезпеченості підприємства ресурсами, методи і способи прийняття рішень ІД та їх реалізації.

Висновки. Автором у статті розглянуто існуючі організаційно-економічні механізми управління інноваційною діяльністю, виділено їх переваги та недоліки. Удосконалено економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства, перевагою якого є те, що в ньому використано методи, принципи, норми діяльності, визначено напрями інноваційної діяльності, враховано можливість зміни цілей діяльності з метою отримання очікуваних результатів, мотивації працівників та зацікавленості у виготовленні товару, організації господарського процесу. Одночасно, ЕМІД взаємодіє з іншими механізмами підприємства, що свідчить про доцільність розвитку і використання ЕМ чи його покращення відповідно до потреб підприємства. Даний механізм складається із підсистем, які пов'язані між собою та дозволяють покращити розвиток і використання економічного механізму, налагодити інвестиційну діяльність промислового підприємства за умови їх дотримання у встановленій послідовності.

Список використаних джерел:

1. Черепанова, В. О., Лисаченко, П.О. та Подрез, О.І., 2012. Економічний механізм інноваційного розвитку підприємства. Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес та ефективність виробництва, [online] № 25, с. 21–24. Доступно: <<http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/9916?offset=20>>
2. Ілляшенко, І. О., 2013. Формування організаційно-економічного механізму стратегічного управління природно-техногенною та екологічною безпекою на засадах сталого розвитку. Ефективна економіка, [online] № 1. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_12> [Дата звернення 25 Вересня 2017].
3. Ілляшенко Н. С. та Росохата А. С., 2015. Формування організаційно-економічного механізму прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства. Ефективна економіка, [online] № 1. Доступно: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3737>

4. Кирик, О. А., 2015а. Економічний механізм інноваційної діяльності авіакомпаній. Кандидат наук: 08.00.04. Національний авіаційний університет, 246 с.
5. Кіпіоро, І. М., 2015. Організаційно-економічний механізм розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Кандидат наук: 08.00.04. Уманський національний університет садівництва, 235 с.
6. Череп, О. Г. та Бабміндра, Д. І., 2016b. Формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування з урахуванням їх сучасного стану. Фінанси в умовах модернізації регіональної економіки: II Міжнародна науково-практична конференція. Київ, Україна, 23 Квітень 2016. Київ: Академія муніципального управління.

Referenses (BCI):

1. V. O. Cherepanov, P. O. Ly`sachenko and O. I. Podrez, "Ekonomichny`j mexanizm innovacijnogo rozvy`tku pidpry`yemstva," *Visny`k Nacional`nogo texnichnogo universy`tetu «XPI»: zb. nauk. pr. Temat. vy`p.: Texnichny`j progres ta efekty`vnist` vy`robnyc`tva*, 2012, no. 25, s. 21–24. Electronic resource, access: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/9916?offset=20> [in Ukrainian].
2. I. O. Illyashenko, "Formuvannya organizacijno-ekonomichnogo mexanizmu strategichnogo upravlinnya pry`rodno-texnogennoyu ta ekologichnoyu bezpekoju na zasadaх stalogo rozvy`tku." *Efekty`vna ekonomika*, 2013, no. 1. Electronic resource, access: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_12 [in Ukrainian].
3. N. S. Illyashenko and A. S. Rosoxata, "Formuvannya organizacijno-ekonomichnogo mexanizmu prognozuvannya perspekty`vny`x napryamiv innovacijnogo rozvy`tku promy`slovogo pidpry`yemstva", *Efekty`vna ekonomika*, 2015, no. 1. Electronic resource, access: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3737> [in Ukrainian].
4. O. A. Ky`ry`k (2015), "Ekonomichny`j mexanizm innovacijnoyi diyal`nosti aviakompanij". *Kandy`dat nauk: 08.00.04. Nacional`ny`j aviacijny`j universy`tet*, 246 c. [in Ukrainian].
5. I. M. Kipioro (2015), "Organizacijno-ekonomichny`j mexanizm rozvy`tku innovacijno-investy`cijnoyi diyal`nosti sil`s`kogospodars`ky`x pidpry`yemstv". *Kandy`dat nauk: 08.00.04. Umans`ky`j nacional`ny`j universy`tet sadivny`c`tva*, 235 c. [in Ukrainian].
6. O. G. Cherep and D. I. Babmindra (2016), "Formuvannya ekonomichnogo mexanizmu innovacijnoyi diyal`nosti pidpry`yemstv mashynobuduvannya z uraxuvannyam yix suchasnoho stanu". *Finansy` v umovax modernizaciyi regional`noyi ekonomiky`*: II Mizhnarodna naukovoprakty`chna konferenciya. Ky`yiv, Ukrayina, 23 Kviten` 2016. Ky`yiv: Akademiya municy`pal`nogo upravlinnya. [in Ukrainian].

Keywords: economic mechanism; innovation activity; industrial enterprises; development; components of the mechanism; innovation strategy.

Ключові слова: економічний механізм; інноваційна діяльність; промислові підприємства; розвиток; складові механізму; стратегії інноваційної діяльності.

Ключевые слова: экономический механизм; инновационная деятельность; промышленные предприятия; развитие; составляющие механизма; стратегии инновационной деятельности.

Рецензент: М. М. Іванов, д. е. н., професор, Запорізький національний університет

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/7201656>